

Nr 60.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1945 kl. 3 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av jordbruksfastigheter som tillfallit allmänna arvsfonden.

(2:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 274 av herr *Näsgård m. fl.* och II: 428 av herr *Onsjö m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av bestämmelserna rörande försäljning av jordbruksfastigheter som tillfallit allmänna arvsfonden, att dessa fastigheter i första rummet komma till användning för egnahemsändamål.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för detta yrkande hänvisas till motionerna.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat utlåtanden i ärendet av kammarkollegiet, statskontoret och egnahemsstyrelsen. Kammarkollegiet har vid sitt utlåtande fogat tjänstememorial av kammaradvokatfiskalsämbetet samt tre av nämnda ämbete upprättade promemorior med vissa statistiska uppgifter rörande arvsfonden tillfallna fastigheter.

I anledning av vad som i motionerna anförts rörande gällande bestämmelser för försäljning av allmänna arvsfonden tillfallen fast egendom får utskottet erinra, att enligt riksdagens bemyndigande äger Kungl. Maj:t utan riksdagens samtycke i vart särskilt fall för tiden till och med den 30 juni 1946 besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, såvida taxeringsvärdet å egendomen uppgår till högst 25 000 kronor eller, där taxeringsvärde icke är åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst nämnda belopp. I vad gäller innevarande budgetår ha bestämmelser härom intagits i Kungl. Maj:ts cirkulär den 24 mars 1944 (nr 131). Dyligt bemyndigande har lämnats Kungl. Maj:t årligen att gälla från och med budgetåret 1942/43 och grundar sig på beslut av 1942 års riksdag (prop. nr 241/1942; jordbr. utsk. utl. nr 55/1942; r. skr. nr 388/1942). I propositionen nr 241/1942 hade uttalats, att det föreslagna allmänna försäljningsbemyndigandet syntes böra omfatta jämväl sådan fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden så att tidigare gällande bemyndigande att tills vidare försälja dylig egendom av högst 20 000 kronors värde eller andel i samfällighet av högst 5 000 kro-

nors värde syntes böra ersättas av det nya, längre gående bemyndigandet. I denna del mötte propositionen ej gensaga från riksdagen.

Beträffande sättet för försäljning av arvsfonden tillfallen fast egendom må nämnas, att arvsfondens gode man i vederbörande dödsbo inger ansökning till Kungl. Maj:t om försäljning av boets fasta egendom. Efter hörande av bland andra kammaradvokatfiskalsämbetet beslutar så Kungl. Maj:t, för det fall att fastighetens taxeringsvärde ej överstiger 25 000 kronor, att fastigheten skall försäljas å offentlig auktion, och att å fastigheten avgivet högsta köpeanbud skall av Kungl. Maj:t godkännas. Endast undantagsvis förekommer att ett under hand avgivet köpeanbud antages, och detta sker då med hänsyn till att det av föreliggande omständigheter synes uppenbart att högre anbud ej kan förväntas vid offentlig auktion. Efter det avgivet köpeanbud blivit av Kungl. Maj:t godkänt, anbefaller Kungl. Maj:t vederbörande länsstyrelse att, sedan köpeskillingen gäldats, utfärda köpebrev samt lämna ämbetet besked om köpets fullbordande. Den av motionärerna omnämnda förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) är sålunda icke tillämplig å ifrågavarande försäljningar. Denna förordning avser nämligen egendom under domänstyrelsens förvaltning.

Överstiger fastighetens taxeringsvärde 25 000 kronor, erfordras såsom av det ovan anförda framgår riksdagens samtycke. Emellertid är det ej vanligt att fastigheter med dylikt eller högre värde tillfalla fonden. För åren 1943—1944 har sålunda hänvändelse till riksdagen skett om försäljning av allenast 5 allmänna arvsfondens fastigheter, därav 3 jordbruksfastigheter, vilkas taxeringsvärden varierat mellan 26 200 och 75 300 kronor. Enligt vad som framhållits av kammaradvokatfiskalsämbetet äro de fastigheter som tillfalla fonden i allmänhet obetydliga såväl till värde som omfång.

Kammarkollegiet har anført i huvudsak följande:

Motionärernas syftemål skulle kunna tillgodoses genom sådant beslut av statsmakterna, att bestämmelserna i ovannämnda förordning den 6 juni 1929 (nr 176)¹ skulle komma att tillämpas vid försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna jordbruksfastigheter. Ett dylikt beslut bör dock leda till att domänstyrelsen för allmänna arvsfondens räkning mot redovisning övertager förvaltningen samt ombestyr försäljningen och vad därmed sammanhänger av fastigheterna.

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida en dylik omläggning av sättet för försäljning av arvsfondens fastigheter skulle stå i god överensstämmelse med det ändamål, arvsfonden har enligt arvsfondslagen att tjäna.

Det synes i allt fall kollegiet, som om vad sådana jordbruksfastigheter som ha ett taxeringsvärde överstigande 25 000 kronor (före budgetåret 1942/1943 20 000 kronor) beträffar någon ändring av försäljningsbestämmelserna icke är av behovet påkallad. Ärenden rörande försäljning av dylika fastigheter skola underställas riksdagens prövning och riksdagen kan då till sitt försäljningsmedgivande anknyta villkor som förhindra fastigheternas försäljning i spekulationsssyfte. Vad angår sådana fastigheter, vars taxeringsvärde icke överstiger nämnda belopp, synes det antagligt, att flertalet av dessa

¹ Denna författning kommer att från och med den 1 juli 1945 ersättas med en ny förordning i ämnet. (Jfr Kungl. Maj:ts prop. 1945: 157; jordb. utsk. utl. 1945: 35; r. skr. 1945: 261.)

kommer att vara bostadslägenheter och således ej beröras av motionerna. Andra fastigheter komma att utgöras av redan färdigbildade egnahemslägenheter, som böra bestå som sådana. Av övriga fastigheter med ett taxeringsvärde under 25 000 kronor torde endast ett fåtal komma att vara sådana jordbruksfastigheter, som avses med motionerna. Att enbart med tanke på dessa senare fastigheter, för vilka försäljningsmedgivande lämnas av Kungl. Maj:t, genomföra den av motionärerna föreslagna försäljningsordningen synes kollegiet knappast behövt.

Kollegiet får i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t den 30 juni 1942 uppdragit åt egnahemsstyrelsen att verkställa *dels* fortsatt skyndsamt utredning rörande frågan om lagstiftning om expropriation av mark för stärkande av ofullständiga jordbruk, *dels ock* utredning av frågan om förköpsrätt av jord för samma ändamål (jfr vidare jordbruksutskottets utlåtande nr 35 vid 1943 års riksdag samt andra lagutskottets utlåtande nr 12 till årets riksdag).

Det torde kunna förutsättas, att vid egnahemsstyrelsens prövning av de sålunda angivna frågorna även de vilka avses med de föreliggande motionerna komma att vinna beaktande.

Kollegiet ifrågasätter alltså, om det föreligger anledning att vidtaga den av motionärerna beträffande ifrågavarande fastigheter föreslagna åtgärden.

Skulle det emellertid anses, att något bör åtgöras för att tillgodose det av motionärerna angivna jordpolitiska intresset, synes det kollegiet, som om detta lämpligast skulle kunna ske på så sätt att vederbörande egnahemsstyrelse, innan försäljning av allmänna arvsfonden tillfallen jordbruksfastighet äger rum, av Kungl. Maj:t lämnas tillfälle att ta ställning till fråga om styrelsen vill förvärva fastigheten. Skulle egnahemsstyrelsen önska detta, bör domänstyrelsen anbefallas att verkställa värdering av fastigheten i den ordning, som är stadgad i förordningen den 6 juni 1929 och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till försäljningspris. Fastigheten bör därefter hembjudas egnahemsstyrelsen till det pris, som Kungl. Maj:t finner skäligt. Om egnahemsstyrelsen ej önskar förvärva fastigheten till det bestämda priset, skulle den däremot försäljas på vanligt sätt på auktion.

Kammaradvokatfiskalsämbetet har avstyrkt bifall till motionen och anfört bland annat följande:

Ämbetet finner det vara uppenbart att allmänna arvsfondens ändamål — främjande av barns och ungdoms vård och fostran — bäst tillgodoses därigenom att fonden tillföres största möjliga ekonomiska vinst. Vad särskilt beträffar den vinst, som kan ske genom avyttring av fonden tillfallna jordbruksfastigheter, torde denna på bästa sätt ernås genom försäljning av fastigheterna till förmånligaste pris i fri och öppen marknad. Då fondens ändamål icke avser att tillgodose jordbrukspolitiska intressen, och det synes synnerligen tveivelaktigt att den ifrågasatta författningsändringen skulle komma att innebära någon fördel för fonden, anser sig ämbetet böra hemställa, att kollegiet ville för sin del avstyrka bifall till ifrågavarande motioner.

Statskontoret har anfört följande:

I sak vill ämbetsverket givetvis icke motsätta sig att, i enlighet med motionärernas förevarande hemställan, allmänna arvsfondens fasta egendom i första rummet må komma till användning för egnahemsändamål, detta dock endast under förutsättning, att fondens ekonomiska intressen därigenom ej trädas för när. Principen om full affärsmässighet bör enligt statskontorets mening under alla förhållanden gälla för försäljning av ifrågavarande slag av fast egendom. En utväg att tillgodose såväl fondens som egnahemslånerörelsens berättigade intressen vore möjligen att efter opartisk värdering av

fastigheten vederbörande egnahemsorgan, respektive egnahemslåntagare under hand erbjödes att med äganderätt förvärva fastigheten till ett pris ej understigande det sålunda åsatta saluvärdet.

Därest emellertid motionärerna åsyftat, att egnahemslånerörelsen skulle beredas möjlighet att för ett lägre pris än fastighetens beräknade värde förvärva egendomen i fråga, synes det uppenbart, att fondens ekonomiska intressen därigenom komme att bliva lidande. Genom ett dylikt förfarings-sätt komme fonden att tjäna ett ändamål, för vilket densamma ej är avsedd. Genomförandet av en författningsändring av sådan innebörd måste ämbets-verket bestämt motsätta sig.

Egnahemsstyrelsen har anfört:

Prövningen av ärenden angående försäljning av fast egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden, ankommer å Kungl. Maj:ts såvitt angår sådan egendom vars taxeringsvärde eller, om sådant ej finnes åsatt, uppskattade försäljningsvärde uppgår till högst 20 000 kronor. Är fråga om dylik fastighet av högre värde skall ärendet underställas riksdagen. Vid sådan prövning torde olika intressen göra sig gällande, delvis av sådan art att de komma att stå emot varandra. Särskilt framträder därvid arvsfondens givna intresse av att försäljningen skall inbringa så mycket som möjligt, vilket följaktligen betyder att ur dess synpunkt i regel det högsta föreliggande anbudet bör antagas. Å andra sidan anmäla sig till beaktande jämväl de av motionärerna understrukna jordpolitiska synpunkterna. Vid statsmakternas förutnämnda prövning av här ifrågavarande försäljningsärenden lär en viss avvägning mellan nu antydda intressen få komma till stånd. Därest därvid de i förordningen den 6 juni 1929 (nr 176) ang. försäljning av viss kronoegendom m. m. intagna försäljningsreglerna bliva följda, torde de jordpolitiska intressen, som det närmast ankommer på egnahemsstyrelsen att bevaka, komma att nöjaktigt tillgodoses. I ökad grad skulle detta bliva fallet, därest Kungl. Maj:ts i propositionen nr 157 till 1945 års lagtima riksdag framlagda förslag till ny dylik försäljningsförordning skulle vinna statsmakternas bifall.¹ Huruvida vid prövningen av ärenden rörande försäljning av fast egendom, som tillfallit allmänna arvsfonden, en tillämpning fullt ut av nämnda försäljningsförordnings regler möjligen förutsätter riksdagens medverkan, undandrar sig egnahemsstyrelsens bedömande.

Egnahemsstyrelsen finner det emellertid angeläget att vid försäljningsärenden av här ifrågavarande slag de jordpolitiska synpunkterna vinna tillbörligt beaktande. Styrelsen vill med hänsyn härtill ifrågasätta, om icke i sådant ärende yttrande borde inhämtas av egnahemsstyrelsen, som då med anlitande av underlydande lokala organ bleve i tillfälle att verkställa undersökning ur nyssberörda synpunkter.

Tilläggas må att, därest sådan koncessionslagstiftning beträffande jordförvärv, varom utredning lär pågå, skulle bliva genomförd, frågan om behovet av ytterligare bestämmelser för att tillförsäkra de jordpolitiska synpunkterna beaktande vid jordförvärv lär kunna antagas komma i ett något förändrat läge.

Utskottet.

I anslutning till vad som därom anförts av motionärerna får utskottet framhålla, att därest en allmänna arvsfonden tillfallen jordbruksfastighet lämpar sig för egnahemsändamål, skäl synas tala för att densamma även bör komma till användning för dylikt ändamål. Enligt vad utskottet har sig bekant är

¹ Jfr noten å s. 2.

emellertid frågan om vilka riktlinjer statens jordpolitik i framtiden skall följa för närvarande föremål för överväganden inom 1942 års jordbrukskommitté. Det synes utskottet lämpligast att resultaten av dessa överväganden avvaktas, innan några åtgärder i anslutning till motionerna företagas.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 274 och II: 428 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 maj 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Jacob Hansson, Anderberg, Näslund, Bondeson, Svedberg* och *Hagman*; samt

från andra kammaren, herrar *Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Ericsson i Sörsjön, Carlström, Andersson i Surahammar, Larsson i Karlstad, Pettersson i Rosta* och *Andersson i Hyssna*.
